

แนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะผู้สูงอายุของประเทศไทย

SOLUTIONS TO THE PROBLEM OF AN AGING SOCIETY IN THAILAND

ชัยวัฒน์ พุ่มซ้อน¹

กันตพัฒน์ พรศิริวัชรสิน²

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้กำลังแรงงานและผลิตผลลดลง ปัญหาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และการใช้งบประมาณจำนวนมากในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้น แนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะผู้สูงอายุรัฐควรถือเป็นนโยบายที่สำคัญและเร่งด่วน ควรส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุให้ทำงานตามความรู้ ทักษะและประสบการณ์ ขยายกรอบเวลาการเกษียณงาน การตั้งกลุ่มอาชีพแก่ผู้สูงอายุ และควรปรับปรุงระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่นำไปปฏิบัติให้เกิดรูปธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับบริการหรือเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

คำสำคัญ: สังคมผู้สูงอายุ แนวทางแก้ปัญหา ประเทศไทย

Abstract

The Thai population is aging rapidly. That can impact the economic growth and society, decreasing the labor force and productivity, quality of aging life, and aging welfare expensed by government. Therefore, solutions to problems of aging society were shaping public policy in the field of career support, occupational skills fitting for the elderly, primary health care to the elderly, and should update laws related to the elderly to enable older people to access services or access rights quickly and fairly.

Keywords: Aging society, Problem Solution Guidance, Thailand

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน สถานการณ์ประชากรกำลังเป็นที่ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างประชากรที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสังคมที่เข้าสู่ "สังคมผู้สูงอายุ" (Aging Society) นอกจากนี้แล้วความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะสาขาการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น ขณะที่อัตราการเกิดลดลง สัดส่วนของผู้สูงอายุจึงมีมากขึ้นเป็นลำดับ ตามนิยามของสหประชาชาติ เมื่อประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 79 หมู่ที่ 1 หลักกิโลเมตรที่ 55 ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

² อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250

หรืออายุ 65 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 7 ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 และ 14 ตามลำดับ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556 : หน้า 1) จากการคาดการณ์ของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภายในประเทศและองค์กรระหว่างประเทศพบว่าในอีกเพียง 3 ปีข้างหน้า คือในปี 2563 นี้ ประเทศไทยจะมีประชากรสูงวัย จำนวน 12.6 ล้านคนจากจำนวนประชากรรวม 66.0 ล้านคน และคิดเป็น 19.1% ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่วัยก่อนวัยแรงงาน (15-19 ปี) และ 20-24 ปี จะมีจำนวนน้อยกว่าประชากรวัยที่จะออกจากวัยแรงงาน (รุ่น 50-54 ปี และ 55-59 ปี) ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน (ธนภรณ์ จิตตินันท์ และณัฏฐพงศ์ กุลนาถศิริ, 2560) ซึ่งจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยที่เด่นชัดคือ (1) การลดลงของจำนวนประชากรโดยรวม จากข้อมูลของสหประชาชาติได้ประมาณการว่าจำนวนประชากรของไทยจะลดลงไปเรื่อยๆ จาก 67.2 ล้านคนในปี 2557 และจะลดลงถึง 61.7 ล้านคนในปี 2593 และ (2) สัดส่วนของประชากรในวัยแรงงาน ที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิต และผลักดันการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะเริ่มลดลง จึงมีปัญหามาว่าหากจะขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยให้ขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องแล้ว เราจะต้องเตรียมการรองรับต่อปัญหาแรงงานที่มีแนวโน้มลดลงอย่างไร เพราะในปัจจุบันต้องยอมรับว่า ประเทศไทยต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านทั้งที่ถูกกฎหมาย และแรงงานลักลอบเข้ามาอย่างผิดกฎหมายจำนวนมาก ซึ่งการมีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากๆ ก็ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆตามมา เช่น ปัญหาการเพิ่มอัตราการเกิดของบุตรหลานแรงงานต่างด้าว ปัญหาโรคภัยหลายประเภทที่มากับแรงงานต่างด้าว ตลอดจนถึงการดูแลรักษาพยาบาลแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ (อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร, 2560: หน้า 1-2)

ปัญหาที่ท้าทายที่สำคัญยิ่งของการเป็นสังคมผู้สูงอายุก็คือจะหาอย่างไรให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะผลการสำรวจไม่ว่าจะเป็นการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติและอื่นๆ พบว่า ผู้สูงอายุมากกว่า 80% มีเงินไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพในวัยหลังเกษียณ แหล่งรายได้ที่สำคัญของผู้สูงอายุคือ การเกื้อหนุนทางการเงินจากบุตรซึ่งก็มีแนวโน้มลดลงด้วยเช่นกัน คือลดลงจาก 54.1% ของรายได้รวมในปี 2537 เหลือเพียง 40.1% ในปี 2554 อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เดิมประเทศไทยเป็นครอบครัวขยายที่อยู่ร่วมกัน อันประกอบด้วย รุ่นปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูกหลานที่มีการพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจที่พ่อแม่เลี้ยงลูก และเมื่อสูงวัย ลูกที่ทำงานก็เลี้ยงพ่อแม่สืบต่อกันมา ก็จะเปลี่ยนแปลงไป เพราะครอบครัวก็จะมีขนาดเล็กลงที่ครอบครัวจะแยกไปอยู่กันเป็นพ่อแม่ ลูก และมีการไปมาหาสู่พ่อแม่เป็นครั้งคราว ดังนั้นการหวังพึ่งพาทางการเงินจากลูกหลานจึงลดน้อยลง (อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร, 2560 : 2)

จากการสำรวจประชากรโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556 : 9) พบว่าผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสุขภาพ กลุ่มโรคที่ผู้สูงอายุป่วยมาก 3 อันดับแรก คือ กลุ่มโรคระบบกล้ามเนื้อเส้นเอ็น กระดูกและข้อ กลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ และกลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด ส่วนสาเหตุการตายของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ โรคมะเร็งทุกชนิด โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง หลอดลมอักเสบและปอดอักเสบ นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังมีแนวโน้มพิการมากขึ้น จากร้อยละ 5.8 ในปี 2544 เป็นร้อยละ 15.3 ในปี 2550 โดยความพิการที่พบมาก คือ สายตาเลือนรางทั้งสองข้าง หูตึงสองข้างและอัมพฤกษ์ โรคดังกล่าวนี้ต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการรักษาค่อนข้างสูงและยากที่จะรักษาให้หายขาด โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีฐานะทางการเงินที่ไม่ดี ย่อมไม่สามารถเข้ารับบริการทางการแพทย์ที่ดีได้ จึงเป็นภาระแก่บุตรหลานและส่งผลกระทบต่อกระดานเงินชีวิตทั้งผู้สูงอายุเองและบุคคลในครอบครัว

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐจะต้องดำเนินการเตรียมรับมือในการบริหารจัดการปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ปัญหาสังคมผู้สูงอายุได้เกิดขึ้นทั่วภูมิภาคและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของ

ประเทศ การใช้งบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของรัฐที่จะต้องมีนโยบาย แผนงานที่ชัดเจนในการแสวงหาแนวทางและมาตรการในการรับมือกับปัญหาที่จะตามมาในอนาคต บทความนี้เป็นการนำเสนอการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย การตระหนักในปัญหาและผลกระทบต่อนโยบายแห่งรัฐ ระบบเศรษฐกิจและสังคมเมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาให้เกิดประสิทธิผลต่อไปและยั่งยืนต่อไปเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาให้เกิดประสิทธิภาพ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560)

ความหมายและสภาพปัญหาผู้สูงอายุของประเทศไทย

2.1 ความหมาย “ผู้สูงอายุ”

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้นิยามว่า "ผู้สูงอายุ" คือ ประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยเป็นการนิยาม นับตั้งแต่อายุเกิด ส่วนองค์การอนามัยโลกยังไม่มีการให้นิยามผู้สูงอายุ โดยมีเหตุผลว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีการนิยามผู้สูงอายุต่างกัน ทั้งนิยามตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่น ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุนับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศอาจนิยามผู้สูงอายุตามอายุการเกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกายโดยผู้สูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี สำหรับประเทศไทย คำว่า "ผู้สูงอายุ" ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 3 หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

องค์การสหประชาชาติได้แบ่งสังคมผู้สูงอายุออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) และสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super - aged Society) โดยให้นิยามของระดับต่าง ๆ ซึ่งทั้งประเทศไทย และรวมทั้งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใช้ความหมายเดียวกันในนิยามของทุกระดับของสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้

(1) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปรวมทั้งเพศชายและเพศหญิง มากกว่า 10% ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี เกิน 7% ของประชากรทั้งประเทศ

(2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์สมบูรณ์ (Aged Society) คือ เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20% หรือ ประชากรอายุ 65 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 14% ของประชากรโดยรวมทั้งหมดของทั้งประเทศ

(3) สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super - aged Society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศอย่างไรก็ตาม ทุกประเทศทั่วโลกมีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาแตกต่างกันตามความเจริญ มั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556 : หน้า 2-3)

หากพิจารณาตามความหมายดังกล่าวถือว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) แล้วกล่าวคือมีประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปมากกว่า 10% หรือมีประชาชนที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 7% ดังนั้น ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2548 เพราะตอนนั้นประเทศไทยมีประชากรตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 10.4% และยังคงคาดการณ์ว่าในอีก 20 ปีข้างหน้า สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยพิจารณาจากจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% หรือมีประชากรที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปเกินกว่า 14% คาดว่าในปี 2571 ประเทศไทยจะมีผู้อายุเกิน 60 ปี 23.5% กล่าวโดยรวม คือ ประเทศไทยจะก้าวจากสังคมผู้สูงอายุ เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในเวลาเพียง 20 กว่าปีเท่านั้น ซึ่งถือว่าใช้เวลา น้อย ในขณะที่กลุ่มประเทศที่เป็นคลื่นระลอกแรกของสังคมผู้สูงอายุซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ใช้เวลาค่อนข้างมาก เช่น ฝรั่งเศส ใช้เวลา 115 ปี สวีเดน 85 ปี ออสเตรเลีย 73 ปี สหรัฐอเมริกา 69 ปี ทำให้ประเทศเหล่านี้มีเวลาปรับตัวปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ

2.2 สภาพปัญหาผู้สูงอายุของประเทศไทย

ปัญหาที่ตามมาจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยทำให้สัดส่วนของประชากรต่ออัตราของประชากรเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่สัดส่วนคนวัยทำงานจะลดลง ผลผลิตโดยรวมก็จะลดลงไปด้วย ซึ่งจะส่งผลให้รายได้ของประเทศลดลงเกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ผู้สูงอายุต้องเกษียณจากการงานไม่มีรายได้ ต้องอาศัยรายได้จากเงินที่เก็บออมไว้ ถ้าหากไม่มีเงินออมไว้มากพอก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการดำรงชีพเป็นภาระแก่สังคมที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลจัดสวัสดิการต่างๆ ให้เหมาะสมและเพียงพอ เมื่อถึงวัยสูงอายุสภาพร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงต้องมีการปรับตัว และที่สำคัญเมื่ออายุมากขึ้นสภาพร่างกายเริ่มเสื่อมถอยลง ปัญหาด้านสุขภาพก็จะตามมา ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบริการทางการแพทย์ (สมประวิณ มันประเสริฐ, 2010)

สำหรับปัญหาที่กระทบต่อนโยบายการบริหารจัดการภาครัฐได้แก่รายได้จากการจัดเก็บภาษีจะลดลง การขาดแคลนแรงงานในบางสาขาอาชีพ ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขจะเพิ่มสูงขึ้นรวมทั้งการขาดแคลนบุคลากรด้านสาธารณสุข นอกจากนี้แล้วจำนวนเยาวชนที่จะอยู่ในระบบการศึกษาจะลดลงเช่นเดียวกัน

ผลกระทบจากการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบในหลายๆด้าน อาทิ ปัญหาการขาดแรงงานที่จะมาทดแทน ผู้สูงอายุที่เกษียณงานแล้วไม่มีรายได้ รัฐต้องใช้งบประมาณในการบริการทางการแพทย์แก่ผู้สูงอายุรวมตลอดถึงการใช้งบประมาณค่อนข้างสูงในการดูแลด้านสวัสดิการต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามเราอาจแบ่งแยกผลกระทบจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในด้านหลักได้ ดังนี้

3.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

ด้านการผลิต การเป็นสังคมผู้สูงอายุทำให้โครงสร้างของประชากรเปลี่ยนไปมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่วัยทำงานเท่าเดิมหรือลดลงจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการผลิต ทำให้การผลิตและกำลังแรงงานน้อยลง ผลิตภาพการผลิตลดน้อยลงหรืออุปทานแรงงานลดลง ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ค่าแรงสูงขึ้นได้หรือเกิดการขาดแคลนแรงงาน ทั้งนี้ อาจแก้ไขปัญหาด้านขาดแคลนแรงงานโดยการใช้เครื่องมือเครื่องจักรหรือนำเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนแรงงานคน หรือการนำเข้าแรงงานต่างด้าว ซึ่งจะส่งผลทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวมากขึ้น

ด้านการลงทุนและการออม เมื่อมีวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการลงทุนน้อยลง วัยสูงอายุหรือวัยเกษียณขาดรายได้หรือมีรายได้น้อยลงทำให้มีการออมลดลงในขณะที่วัยทำงานต้องรับภาระมากขึ้นทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้มีเงินออมน้อยลงและเงินลงทุนลดลง สำหรับภาครัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการมากขึ้นเพื่อบริการสังคม ทางด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ทำให้การลงทุนและการออมของประเทศลดลง

ด้านผลผลิตหรือรายได้ประชาชาติ สัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) หรือรายได้ประชาชาติน้อยลง และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง ผลิตภาพการผลิตลดลง

ด้านการคลัง งบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุข การแพทย์ บริการสังคมแก่ผู้สูงอายุมากขึ้นและต้องเพิ่มงบประมาณรายจ่ายเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้ถูกทอดทิ้งมากขึ้น ขณะที่งบประมาณรายได้ลดลง เก็บภาษีรายได้น้อยลงเนื่องจากมีวัยผู้สูงอายุซึ่งไม่มีรายได้มีสัดส่วนที่มากขึ้น

3.2 ผลกระทบทางด้านสังคม

ผลกระทบด้านสังคมจะเกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง การที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะต้องทำงานมากขึ้นและต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น บางครั้งอาจทำให้ผู้สูงอายุขาดความอบอุ่นหรืออาจถูกทอดทิ้งได้

ปัญหาทางด้านสภาพจิตใจ เมื่อถึงวัยเกษียณอายุ ไม่ได้ทำงานทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหงา ไม่เกิดความภาคภูมิใจเหมือนเป็นภาระกับลูกหลาน อาจรู้สึกน้อยใจ ซึมเศร้า รวมถึงปัญหาสุขภาพร่างกาย ตามปกติผู้สูงอายุจะมีสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ไม่แข็งแรง จึงจำเป็นต้องมีผู้ดูแลเอาใจใส่และจะต้องใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นขณะที่ไม่มีรายได้ จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ลำบาก จึงจำเป็นที่จะต้องเตรียมพร้อมรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จะต้องมีการวางแผนการออม การลงทุนและการบริโภคเพื่อที่จะเตรียมพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

ดังนั้น ในการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุควรจะมีร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชนตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชนและประเทศ โดยเฉพาะการร่วมกันกระตุ้นเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีการเตรียมวางแผนการออม การใช้ชีวิตในบั้นปลาย การร่วมมือกันในชุมชน การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การปรับตัวทางด้านสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและการออมเพื่อเตรียมพร้อมเมื่อถึงวัยผู้สูงอายุซึ่งสำหรับบางประเทศได้มีการขยายอายุผู้เกษียณอายุและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีงานทำมากขึ้นเพื่อไม่ให้รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ที่ไร้คุณค่าและยังเป็นภาระกับสังคม และเพื่อสร้างเสริมความภาคภูมิใจให้กับผู้สูงอายุ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ออนไลน์, 2557)

กฎหมาย กฎระเบียบและแผนงานของรัฐที่ส่งเสริมต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุค่อนข้างมาก โดยรัฐพิจารณาว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐ ได้รับการคุ้มครองสิทธิและควรมีหลักประกันทางสังคมที่ชัดเจนแน่นอน ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมาย กฎ ระเบียบ และแผนงานต่างๆ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีขึ้นเพื่อดูแลส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560ได้กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

- มาตรา 27 “บุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน.....

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรือเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”

- มาตรา 48 วรรคสอง “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพและบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ

- มาตรา 71 วรรคสาม “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว”

- มาตรา 74 วรรคแรก “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำและพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดี ในการทำงานทำงานได้รับรายรับ สวัสดิการ ประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน”

1.2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553

ความจำเป็นในการตรากฎหมายกฎหมายฉบับนี้ เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ โดยสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) สิทธิผู้สูงอายุ (มาตรา 11) ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ (2) การศึกษา การศาสนาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม (4) การพัฒนาดตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน และ (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสาร ยานพาหนะตามความเหมาะสม (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง (9) การให้คำแนะนำปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาคบครัว (10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง (11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี (13) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2) การลดหย่อนภาษี

(1) ผู้บริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่กองทุนมีสิทธินำไปลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้หรือได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับทรัพย์สินที่บริจาคและแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากร (มาตรา 16)

(2) ผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพผู้นั้นมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากร (มาตรา 17)

1.3 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579)

จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 ให้รัฐจัดทำยุทธศาสตร์ชาติเพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้ได้กำหนดระยะเวลาในการพัฒนาประเทศ 20 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 – 2579

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ 6) ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้กำหนดแผนการพัฒนาศักยภาพของคนไทยในอนาคตตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ วัยเรียน วัยรุ่นนักศึกษา วัยแรงงาน และวัยผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้คนไทยในอนาคตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ

สติปัญญา สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต สำหรับผู้สูงอายุนั้นจะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ผ่านการเสริมทักษะการดำรงชีวิต ทักษะอาชีพในการหารายได้ มีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพ มีการสร้างเสริมสุขภาพ ฟื้นฟูสุขภาพ การป้องกันโรคให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมกับจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และหลักประกันทางสังคมที่สอดคล้องกับความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

1.4 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564)

ในปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนผู้สูงอายุ (ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป) ของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า "ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)" อันจะมีผลต่อสภาพทางสังคม สภาพเศรษฐกิจและการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาวการกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมสำหรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา จึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่างๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับต้น

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ 1) ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อสังคมที่มีคุณภาพ 2) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ 3) ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4) ด้านบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ และ 5) ด้านการประมวลและพัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

1.5 ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. 2555 – 2559 ซึ่งยุทธศาสตร์ฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ 1. การผลักดันให้เกิดสังคมสวัสดิการ กลยุทธ์ที่ 1.4 การเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงอายุ (Aging Society) โดยมีโครงการที่จะดำเนินการที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ และโครงการตั้งศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ออนไลน์)

1.6 แผนกลยุทธ์กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 - 2564)

กรมกิจการผู้สูงอายุได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2558 ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2558 ซึ่งได้กำหนดให้กรมกิจการผู้สูงอายุเป็นหน่วยงานหลักมีหน้าที่รับผิดชอบภารกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมศักยภาพ คุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี กรมกิจการผู้สูงอายุได้กำหนดประเด็นเป็น 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบและกลไกการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการผลักดันทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเตรียมความพร้อมสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ 3) ยุทธศาสตร์ด้านการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนผู้สูงอายุและพัฒนาภาคีเครือข่ายให้เข้มแข็งเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ 4) ยุทธศาสตร์ด้านพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานด้านผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้มาก่อนข้างมาก แต่เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติอาจไม่บรรลุนโยบายมากนัก เนื่องจากแผนงานการดูแลผู้สูงอายุอยู่ในความรับผิดชอบหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ

มนุษย์ และองค์กรปกครองท้องถิ่นต่างๆ อันส่งผลให้การดูแลผู้สูงอายุตามกฎหมายไม่เป็นไปอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

แนวทางการแก้ไขปัญหาการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุผู้สูงอายุในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม กล่าวคือ การลดลงของแรงงาน ผลผลิตและรายได้ที่ลดลง ความยากลำบากในการดำรงชีพ ขาดการส่งเสริมด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อันเป็นเหตุปัจจัยที่ต้องแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยให้พร้อมเป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ มีความพร้อมในการร่วมพัฒนาประเทศ จากการศึกษาทำให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนี้

5.1 แนวทางการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนกรอบทางความคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุใหม่ กล่าวคือ จากแนวความคิดเดิมที่มีมุมมองเกี่ยวกับผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่พ้นจากวัยแรงงาน เห็นควรพักผ่อนอยู่กับบ้าน การใช้จ่ายอาศัยทรัพย์สินที่เก็บหอมรอมริบมาเป็นแนวคิดใหม่ เนื่องจากผู้สูงอายุดังกล่าวเคยปฏิบัติงานในระบบมาอย่างยาวนาน ถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์การทำงานที่มีศักยภาพ สามารถปฏิบัติงานหรือทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อยู่ โดยมีแนวทางการแก้ปัญหา ดังนี้

1) การปฏิรูประบบการทำงานแบบใหม่ โดยการจ้างงานผู้สูงอายุที่สามารถทำงานด้วยตนเอง และพึ่งตนเองได้ โดยจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสมให้ผู้สูงอายุทำงานได้อย่างมีความสุข และสุขภาพดีขึ้น รัฐบาลจะได้แก้ปัญหาคนว่างงานและเป็นการช่วยให้ระบบเศรษฐกิจคงเติบโตต่อไปได้

2) การขยายอายุเกษียณงาน จากเกษียณงานอายุ 60 ปี เป็น 65 – 70 ปี ซึ่งหลายประเทศได้ใช้นโยบายนี้แล้วเพื่อเพิ่มจำนวนคนวัยทำงาน ซึ่งช่วยบรรเทาผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่นประเทศสิงคโปร์เพิ่มอายุเกษียณจาก 65 เป็น 67 ปี และเกาหลีใต้จะขยายอายุเกษียณจาก 55 เป็น 60 ปี

3) การพัฒนาทักษะและการจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงาน เพื่อช่วยเพิ่มความสามารถในการหารายได้ และยกระดับผลิตภาพของแรงงานในระยะยาว ซึ่งทำได้ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบตลอดช่วงอายุ อาจมีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาทักษะอาชีพแก่ผู้สูงอายุควบคู่กับการจัดหางานที่เหมาะสมให้แก่แรงงาน

4) การสนับสนุนให้บริษัทเอกชนจ้างงานผู้สูงอายุ เพื่อสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ เนื่องจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ในปัจจุบันจะเห็นผู้สูงอายุที่ไม่มีโรคประจำตัวยังมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจมีความพร้อมในการประกอบอาชีพ ดังกรณีประเทศสิงคโปร์ รัฐบาลได้ให้เงินสนับสนุนแก่บริษัทที่จ้างผู้สูงอายุให้ทำงานต่อ (Special Employment Credit) นอกจากนี้ ทางกรยังให้เงินสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมในที่ทำงานให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ (Work Program) เป็นต้น

5) การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ เป็นการนำทักษะและประสบการณ์ของผู้สูงมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น กลุ่มทอผาตีนจก กลุ่มพัฒนาอาหาร กลุ่มพัฒนาด้านการเกษตร กลุ่มอนุรักษ์ดนตรีไทย เป็นต้น (จรัญญา วงษ์พรหมและคณะ, 2558)

5.2 แนวทางการแก้ปัญหาทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุที่เคยปฏิบัติงานมาก่อนเมื่อต้องเกษียณการทำงานมักออกจากห่างจากสังคมเดิม บางคนอาจมีปัญหาด้านโรคภัยต่างๆ เกิดความเหงา ขาดความอบอุ่น เกิดปัญหาด้านสภาพจิตใจ จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1) การพัฒนาทางด้านร่างกายควรจัดการอบรมการดูแลสุขภาพร่างกาย ให้ความรู้ด้านโภชนาการ การออกกำลังกายตามความเหมาะสมของบุคคล รวมถึงการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่างๆ

2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดชมรมผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ การปฏิบัติธรรมเพื่อสร้างความสุขทางจิตใจ กิจกรรมนันทนาการต่างๆ

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทางด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย อากาศ ต้นไม้ ทางเดิน ส้วม สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัยและการดูแลผู้สูงอายุที่ไร้ญาติหรือถูกทอดทิ้ง

4) การช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชน เป็นการจิตอาสาสมัครในชุมชนของตนเอง เช่น การจัดสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

นอกจากนี้แล้ว อาจจัดสวัสดิการตามความสมัครใจ อาทิ การซื้อประกันชีวิตรูปแบบต่าง ๆ ผ่านกิจการประกันภัยของเอกชนเพื่อยกระดับสวัสดิการในภาพรวมให้สมบูรณ์มากขึ้น (มัทยา ศรีพนา, 2557)

5.3 แนวทางการแก้ปัญหาทางด้านกฎ ระเบียบและกฎหมายเกี่ยวกับของผู้สูงอายุ

ประเทศไทยมีแผนงาน กฎ ระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุหลายเรื่องเพื่อเป็นหลักประกันการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ แต่หลักประกันดังกล่าวแสดงให้เห็นภาพกว้างในดูแลผู้สูงอายุ แต่มีกฎหมายที่รองรับการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุโดยตรง ได้แก่ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งในมาตรา 11 ได้กำหนดสิทธิผู้สูงอายุที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐไว้หลายเรื่อง กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราของเงินสงเคราะห์ตามสิทธิของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวยังเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุอยู่ นอกจากนี้แล้วควรปรับปรุงหลักเกณฑ์ วิธีการของกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้เกิดความสะดวกในทางปฏิบัติ อาทิ

1) ด้านการศึกษาอบรมหรือการได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตกฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุยังไม่ได้กำหนดให้มีการจัดสวัสดิการสังคมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่เหมาะสมหรืออบรมความรู้ในการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ กฎหมายยังไม่ได้กำหนดมาตรการในการนำผู้สูงอายุมาช่วยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมแก้ความเหงาป้องกันความซึมเศร้า

2) ด้านกฎหมายและการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แม้กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุจะกำหนดสิทธิการได้รับคำแนะนำด้านกฎหมายในทางคดีความไว้ แต่ยังคงขาดหลักเกณฑ์และรายละเอียดวิธีการให้ผู้มีความรู้ด้านกฎหมายให้ความช่วยเหลือที่เป็นรูปธรรม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้สูงอายุ

3) ด้านการจัดสวัสดิการสังคมเรื่องการจ่ายเบี้ยยังชีพควรกำหนดอัตรามาตรฐานไว้ในกฎหมาย ทำที่สอดคล้องกับมาตรฐานการครองชีพ อีกทั้งฝ่ายบริหารต้องลดขั้นตอนเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงสิทธิของผู้สูงอายุ

4) ด้านการให้สิทธิพิเศษในการลดหย่อนการคำนวณภาษีเงินได้แก่ผู้บริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่กองทุนผู้สูงอายุทั้งที่เป็นนิติบุคคลและบุคคลธรรมดา หรือได้รับการยกเว้นภาษีสำหรับการบริจาคทรัพย์สินให้แก่กองทุน ตลอดจนการได้รับการลดหย่อนภาษีสำหรับผู้ประกอบการเลี้ยงดูผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ เป็นต้น

บทสรุป

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทยจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่บุคคลวัยทำงานจะลดลง ปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการผลิตอันเกิดการขาดแคลนแรงงาน ประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งอาจเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุยังก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคม เนื่องผู้สูงอายุหรือวัยเกษียณขาดรายได้หรือมีรายได้น้อยลงทำให้มีการออมลดลง ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งอาจมีโรคประจำตัวที่ต้องให้การดูแลด้านสุขภาพ จึงเป็นภาระของบุตรหลานต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาทางการแพทย์ ปัญหาผู้สูงอายุจึงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีแผนงานที่ชัดเจน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบและต้องเพิ่มงบประมาณทางด้านสวัสดิการสังคมมากขึ้นเพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นไปอย่างมีคุณภาพมีความเสมอภาคและเป็นธรรม

สำหรับแนวทางการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุนั้นต้องดำเนินการพร้อมกันไปทั้งสามด้าน ด้านเศรษฐกิจ รัฐต้องส่งเสริมให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องกระตุ้นให้สังคมเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์สามารถประกอบการทำงานที่เป็นประโยชน์ได้ ต้องสนับสนุนให้มีการขยายกรอบเวลาการเกษียณงานเป็น 65 – 70 ปี รวมตลอดถึงการส่งเสริมการตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทักษะและภูมิปัญญาเฉพาะทางอันเป็นการสร้างอาชีพแก่ผู้สูงอายุ ทางด้านสังคมอาจจัดกิจกรรมอบรมการดูแลสุขภาพร่างกาย ให้ความรู้ด้านโภชนาการ การออกกำลังกายตามความเหมาะสมของบุคคล รวมถึงการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรงอันจะเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล การแก้ปัญหาทางสังคม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์ การจัดกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เพื่อสร้างความสุขด้านจิตใจรวมทั้งตลอดถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยทางเดิน หรือสวนสุขภาพสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุทางด้านกฎ ระเบียบและกฎหมายถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นหลักประกันด้านสวัสดิการทางสังคมของผู้สูงอายุ ปัญหานี้รัฐต้องควรดำเนินการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายโดยเฉพาะพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 ให้เกิดรูปธรรมในทางปฏิบัติเพื่อให้ผู้สูงอายุเข้าถึงสิทธิต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จรัญญา วงษ์พรหมและคณะ. (2558). **กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ**. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). **การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย**. บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (สืบค้นจาก library.senate.go.th)
- ธนภรณ์ จิตตินันทน์และณัฏฐกานต์ กุลนาถศิริ. (2560). **ถอดบทเรียนนโยบายรับมือสังคมสูงวัยจากต่างประเทศ**. สายนโยบายการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย (<http://themoment.om.co/happy.lifeaging.society>.)
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.(2557). **สังคมผู้สูงอายุ: นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ**. (สืบค้นจาก www.stou.ac.th/stounline/lom/data/)
- มัทยา ศรีพนา. (2557). **การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย**. บทความวิชาการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (สืบค้นจาก library.senate.go.th)

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2559, (3-5). นครปฐม :
พรินเทอรี.

สมประวิณ มันประเสริฐ (2010). การศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีต่อ
แบบแผนการบริโภคของครัวเรือนไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร. (2560). ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. กรุงเทพฯธุรกิจ. (สืบค้นจาก
<http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/>)

